

Tänapäeva pidevalt muutuv ja uuenev ühiskonnas on jälle päevakorra le kerkinud kooliuuendusliikumine, mis sai oma alguse juba XIX saj. ja XX saj. algul USAs jakogu Euroopas.

Selle liikumise põhieesmärgiks kujunes õppe- ja kasvatustöö ning koolikorralduse reformimine, kusjuures püüti lähtuda õpilaste eelistest ja individuaalsetest iseärasustest, laste ise-tegevuse rakendamisest.

Kogu selle tegevuse suunamiseks ja juhtimiseks moodustati 1912.a. pedagoogide kooliuuenduse pooldajate rahvusvaheline ühing, mis töötas kuni I Maailmasõja alguseni 1914.

Nimetatud rühmitus jätkas oma tegevust 1921.a. "Uue kasvatus liiga" (New Education Fellowship) nimetuse all. 1932.a. kuulus sellesse rühmitusse juba 53 riiki, mis jagunesid sektioonideks keele põhimõttel. Kõige suurem neist oli saksa sektioon.

Seoses fašismi tekkimisega Saksamaal ja seejärel kogu maailmas lagunes "uue kasvatus liiga". Selle taassünd sai teoks alles 50ndate aastate algul. Käesolevaks ajaks on läbi viidud mitmed rahvusvahelised konverentsid. Põhiliseks selle organisatsiooni häälekandjaks on inglise ajakiri "New Era in School and Home".

Kooliuuendusliikumise esindajad on põhiliselt neoroussarlased, kelle põhimõtteks on, et kool, mis eksisteerib laste jaoks peab vastama kindlatele põhimõtetele. Selline kool peab olema kõigepealt internaadi tüüpi, kus toimub laste füüsiline, vaimne ja kõlbeline arendamine, mille käigus neid valmistatakse otte praktiliseks eluks. Briti oluliseks peeti laste füüsilist arendamist, mis võimaldab avada lapse intellektuaalseid jõude ja võimeid.

Teiseks oluliseks tunnuseks peeti kooli asukohta. Ta peab ilmtingimata olema looduse rüpes, kus lapsel on võimalus tegelda füüsilise tööga, mänguga, spordiga, käia ekskursioonidel ja matkadel.

Seejuures eelistati arengut teadmiste hulga le. Eelistati teadmisi, millel on praktiline väljund.

oldi seisukohal, et algkoolis kõik õpilased õppigu ühtesid ja samu aineid. Edaspidi tuleks aga arvesse võtta õpilaste isiklikke huvisid ning kalduvusi ning edaspidist elukutset. Seega üldkohtivate ainete (emakeel, võõrkeeled, ajalugu, geograafia, loodusteadused, matemaatika) kõrval olgu ka valikained.

Õpetamise üksluisuse peavad kõrvaldama mitmekesised õppe-meetodid, viisid ja võtted. Nad peavad põhinema induksioonil, kës lapsi tuleb suunata faktidelt järelduste ja üldistusteni. Koos sellega tuleb meil arendada loogilist mõtlemist ning soovi ja oskust iseseisvalt teadmisi omandada.

Laste kõlbeline kasvatus aluseks peab saama kasvataja (õpetaja) isiklik eeskuju. Seejärel aga kasvandike endi poolt püstitatud normidest ja nõuetest kinnipidamine (laste omavalitsus). Eriti oluliseks peeti kunsti mõju laste kõlbelisel kujundamisel.

Sellised koolid pidid omama 30 eri tunnusmärki. Toome siin mõned nendest :

- tütar - ja poeglaste koos kasvatamine
- töö väikestes gruppides (10 - 12 õpil.)
- füüsiline töö
- ekskursioonid, jalutuskäigud
- õppeprotsess lähtuvalt õpilase ealistest ja individuaalsetest iseärasustest
- kollektiivse ja individuaalse töö vaheldumine
- laste omavalitsus
- lähtumine lapse kogemustest
- vaimse tegevuse maksimaalne aktiveerimine
- eksperimenteerimine (eksperimentaalne töö õppe- ja kasvatusprotsessi täiustamiseks)
- jne.

Seoses eltooduga tekkisid ja aktiveerusid USAs ja Euroopas XIX saj. lõpul ja XX saj. mitmed pedagoogilised voolud. Olulisemad neist on pragmatistlik pedagoogika, millest sai alguse pedotsentrism ning XX saj. 20-30ndatel aastatel aktiivsuspedagoogika ja sotsiaalpedagoogika, vabakasvatus (Euroopas väljakujunenud suund), eksperimentaalpedagoogika ja pedoloogia. Peale nende tuleks veel nimetada veel isiksuse-, eksistentsialistlikku- ja neotomistlikku pedagoogikat.

Pragmatistlik pedagoogika väidab, et õpetamise ja kasvatusmise seaduspärasused tuletatakse lapse isiksusest, tema spontaansetest huvidest ja vajadustest. Tunnetus rajaneb lapse isiklikel kogemustel. Õpetamine toimugu tegevuse (mäng, õppimine, töö) kaudu. Teoreetiline õpetus jäägu tahaplaanile. Pragmatistide tõekspidamiste kohaselt kool ja kasvatus

peavad olema maailmavaatelistel käsitlustel suhtes autonoomsed. Taunitakse ka õpetaja juhtivat osa õpetuse ja kasvatuse protsessis.

Peale nimetatut, pedotsentrismi, mis kasvas välja pragmatistlikust pedagoogikast, näiteks, eitab õpetamise ja kasvatuse ühiskondlikke eesmärke. ning eriti rõhutab seejuures kooli sõltumatust kirikust ja parteidest.

Iga selline ühiskondlik liikumine omas oma, temale ise-loomuliku praktilis-filosoofilise aluse, mis aitas välja kujundada neile omase õpetamise ja kasvatamise süsteemi. Nii tekkisid erinevad, alternatiivsed õpetamise ja kasvatuse süsteemid, mis pole oma tähtsust kaotanud tänapäevani, vaid vastupidi, nende osatähtsus on suurenenud.

Alates 1968.a. hoogustus USAs alternatiivkoolide tekkimine. Sellepõhjuseks oli terav ühiskondlik kriitika klassiõpetunni süsteemi vastu. Selle võitluse liidrid soovivad näha koolis mitteformaalseid õpetamise viise, mis aitaksid õpilasel astuda 21. sajandi maailma.

Alternatiivse õpetuse propageerijad püüavad pakkuda õpilastele erinevaid õppimise viise koolis ja väljaspool seda. Sellistes koolides suurendatakse ka õpetajate arvu, kaasatakse hulgaliselt lastevanemaid koolitegevusse.

1971/72. a. näiteks pakuti USAs välja ligi 500 alternatiivse lühendamise viisi õppeprotsessile. Neist valiti välja kõige huvitavamad ning alustati eksperimenteerimist.

Nii tekkisid erinevat tüüpi koolid: aastaringselt töötavad koolid (45 päeva koolis, 2 nädalat puhkust. Ka NLs eksperimenteeritakse seda: Tuula, Krimm jne.), klassisüsteemita koolid, vabakoolid jne.

MONTESSORI - pedagoogika

Maria Montessori (1870-1952) oli Itaalia arst ja psühholoog, kes oma tähelepanekute ja kogemuste põhjal sai ühe tänapäeval maailmas laialt levinud alternatiivpedagoogika rajajaks. Montessori-koolis on laps õppimisest ise huvitatud, kogu kasvatus toetub lapse loomupärasele pürgimusele saada maailmas toimuvast aru, osata elus orienteeruda ja kasvada iseendaks. Kasvatus ei ole teadmiste jagamine, vaid oskus toetada lapse kogu arengupotentsiaali. See on last austav, tema isiksust väärtustav ja usaldav kasvatussuund. Õpetaja on eelkõige tähelepanelik vaatleja, heatahtlik kuulaja, innustaja. Tegevuse initsiaatoriks jääb ka rühmategevuse korral laps.

Maria Montessori kutsub tähtsündinud last vaimseks algeks, kellel on eriline vastuvõtuvõime - absorbeeriv meel. Absorbeeriva meele kaudu imob laps endasse kõike ümbritsevast, algul teadvustamata, hiljem teadvustatult. Emotsionaalne side vanematega saab sotsiaalse käitumise aluseks, nende esimeste kogemuste põhjal tekib individuaalne käitumine. Hilisem kasvatus toetub suuresti lapse individuaalsete tundlikkusperioodide tundmisele. Need on perioodid, mis teevad spontaanse õppimise lapsele kergeks, laps omandab uut vaevata, on ise huvitatud vastavast tegevusest. Nii eristab Maria Montessori käelise tegevuse tundlikkusperioodi, kirjutama õppimise tundlikkusperioodi, lugema õppimise perioodi jne. Õpetaja kohus on teada, millises arenguperioodis laps parasjagu viibib ja võimaldada lapsel tegelda tema arengule vastava materjaliga. Erilist tähelepanu pööras Maria Montessori eelkoolieas aistingute arendamisele. Ta töötas välja materjalid aistingute arendamiseks. Tänapäeva Montessori-kool ongi teatud mõttes eriline maailm, see on ettevalmistatud maailm lapsele huvitava tegevuse võimalustega, milles õpetaja on vaid vahendajaks. Õppevahendeid saab ka suuresti ise valmistada ja õpilased oskavad hinnata nii oma õpetaja kui ka üheskoos valmistatud õppevahendi erilisust. Üheks oluliseks märgusõnaks Montessori-koolis on kord. Ainult korrastatud ruumis, kus igal asjal on oma kindel koht, on lapsel võimalik tegevust valida, ette planeerida, seda lõpule viia ja tehtust headmeelt tunda. Väiksematel lastel on mänguruumis oma vaibake, mis võimaldab lapsel oma tegevuseks soovi korral põrandal eralduda ja end kaitstuna tunda. Igal lapsel on vabadus oma tegevust ise valida, kasutada kõiki madalatel riiulitel olevaid materjale, rahun tegutseda - lubatud on kõik, mis ei riiva teist last füüsiliselt ega psüühiliselt.

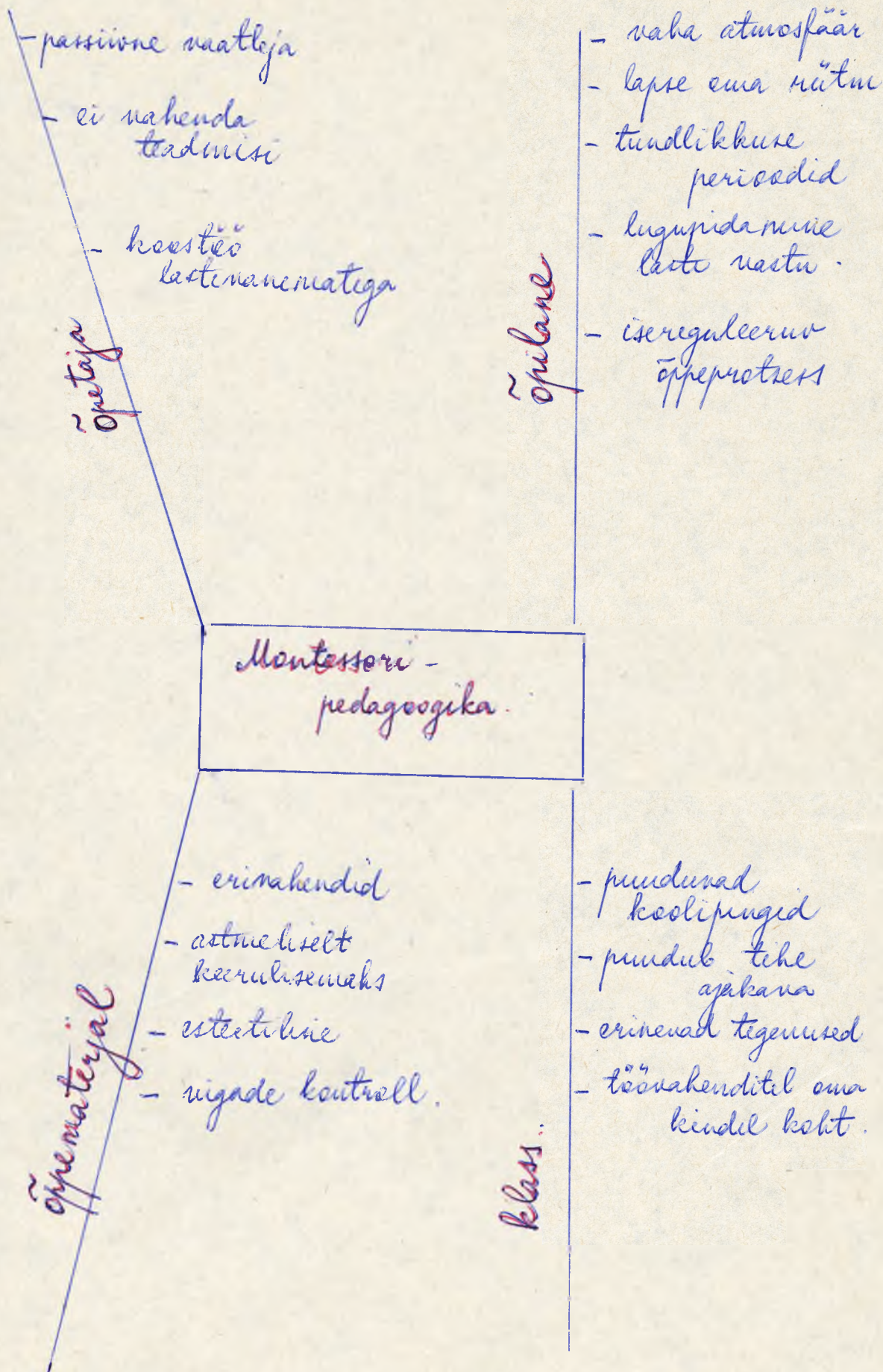
Laps ei saa areneda tasakaalukaks inimeseks ilma töötegemise võimaluseta. Tööd tehes õpib laps keskenduma, oma tegevust läbi mõtlema, end teostama. Töövahendid on Montessori-koolis lapse mõõtu ja võimaldavad ettevõtetut tõesti korralikult teostada. Katkiseid mänguasju/õppevahendeid lapse ümber olla ei tohi: siit saab alguse hoolimatus ümbritseva suhtes. Kui väiksematel lastel on tegemist igapäevaste toimingute omandamisega alustades kingapaelte kinni panemisest, kingade puhastamisest, laua katmisest jne., siis puberteediealistel saab oluliseks oma raha teenimine farmi või hotelli pidamise näol. Montessori õpetuse järgi on inimesel kaks usku, usk Jumalasse ja usk iseendasse. Kasvataja kohus on last tema teel toetada, aidata tal mõista maailmakõiksust selle loomisest tänapäeva tehnilise keerukuseni, tunnetada maailma harmoonilisust ja iseenese osadust selles suures harmoonias. Iga normaalselt arenenud laps on võimeline eneseteostuseks, tuleb vaid osata näha ja aidata iga last tema ainulaadsel teel.

Lapse areng jaotub suuremateks perioodideks, mida iga lapse puhul siiski eraldi arvestada tuleb. Sünnimomendist jäävhammaste vahetumiseni on laps orienteeritud kodule, oluline on side vanematega, eriline koht Montessori-lasteaias on juba mainitud aistingute arendamise materjalide kõrval looduskasvatusel. Vaatlusi viiakse läbi looduses, kuid ka lasteaias on tihti roheline nurk või akvaariumid-lilled oma mängutoas. 6-12 a. lapse huvi maailma vastu on nii suur, et seda rahuldada suudab vaid kogu maailm. See on sotsiaalse suhtlemise arengu tormiline aeg. Kogu klassi tegevust kavandades areneb Montessori-koolis lastel vastutustunne. Ühiseid retki loodusesse valmistatakse ise ette, hilisem arutelu klassis annab lastele tehtust hea tagasisideme kaaslaste suu läbi. Õppimise rõõmu kahekordistab võimalus jagada avastatut kaaslastega. Kui koolieelik kordab tegevusi füüsiliselt, see on tema sise mine tarve kuni tegevuses vilumuse saavutamiseni, siis 6-12 aastane laps elab kordamise vajaduse läbi intellektuaalsel tasemel. Areneb õiglustaju, soov aidata nõrgemat, kaitsta väiksemat. Tekkinud väikesed rühmitused, kambad, millel on oma reeglid, oma juht jne. on tihti ettevalmistuseks täiskasvanute maailma astumisel. Teadmiste omandamiseks on see sobivaim periood, sest puberteediealise huvi on suunatud välismaailma asemel iseenda vastu. 12-18 a. noort vaatleb Montessori kui vastsündinut psüühilises mõttes: noor on tundlik, kergesti haavuv. Teistest kehvem olek võib muutuda alaväärsuskompleksiks, meeleolulangus üle kasvada masenduseks. Teadmiste omandamine on raskendatud, sest keskendumisvõime on lan-

genud. Noort tuleks aidata, mitte tal ainult eksameid sooritada lasta.

Tööpäev Montessori-lasteaias või -koolis algab alati individuaalse tegevuse perioodiga, mil laps kohaneb ümbrusega, valib endale ise tegevuse. Selline periood kestab olenevalt lapse vanusest 1,5 - 3 tundi. Järgneb ühistegevuste aeg ja päev lõpeb jälle individuaalse tegevuse perioodiga. Tööruumis valitseb vaikus ja vaatajatki innustav tegevusmeeleolu. Õpetaja liigub märkanatult õpilaste laudade vahel nii abi kui tunnustust jagades. Rühmad ja klassid Montessori-koolis on integreeritud 3-6, 7-9, 10-12 aastastele lastele. Distipliiniprobleeme peetakse halva töökorralduse tunnuseks ja need räägivad lapse väsimusest või õpetaja oskamatuses huvitavat tegevust võimaldada.

Maria Montessori on öelnud, et õppeprotsessi ei toimu, kui laps ei ole huvitatud õppimisest. Nii lähtubki õppetegevus Montessori-koolis lapse huvist, seal ei õpetata, vaid õpitakse.

FREINET-PEDAGOGIKA

Celestin Freinet (1896-1966) -prantsuse pedagoog ja kooli-
endaja, kelle õpingud õpetajate seminaris katkestas I maa -
ilmasõda. Sõjast naastes hakkas tegutsema õpetajana, kuid vi-
gastuse tagajärjel oli kõnelemine raskendatud. Osalt see -
pärast arendas välja pedagoogika, kus õpetajal tuleb võimali-
kult vähe rääkida. Mõjutusi sai paljudelt lapsekesksetelt e.
nn. progressiivpedagoogikatelt (J. Dewey, W. Kilpatrick, M. Monte-
ssori, O. Decroly). Freinet-liikumise keskus on Prantsusmaal,
kus tegutseb ca 45000 Freinet-õpetajat. Uuendusliikumine on
levinenud 60 riiki, kus tegutseb kokku üle 70000 Freinet-õpe-
taja. 1982.a. tunnistati Freinet-liikumine Prantsusmaal amet-
likuks pedagoogiliseks uuendusliikumiseks. 1985.a. toimus
Prantsusmaal haridusreform, mille käigus võeti aluseks Frei-
net-õpetuse süsteem. Veel mitmes riigis kuulub Freinet-peda-
googika ametlikku koolisüsteemi. Freinet põhimõtted on üheks
vahendiks, et tuua progressiivpedagoogika pärandit põhikooli.
Freinet-pedagoogika ei nõua muudatusi kaasaegse ainejaotuse-
ga põhikooli õppeplaanis ega eelda erilist õppematerjali.
Samuti ei nõua ta õpetajalt teatud kasvatusfilosoofiat-pii-
sab, kui lähtutakse lapsest.

Freinet-pedagoogika ei ole terviklik süsteem, vaid mitme -
kõlgnu ja meetodikat rõhutav suund, mis toimib ilma sügava ja
ühtse teoreetilise baasita. Seda peetakse vahel ka Freinet-
pedagoogika eeliseks, kuna see jätab ruumi õpetaja mõtetele.
Õpetajal on piisavalt liikumisruumi sobivate lahenduste
leidmisel. Freinet peab last olemuselt samaseks täiskasvanu-
ga. Lapse ja täiskasvanu vahel on vaid astme (taseme), mitte
aga kvalitatiivne erinevus. Läbivaks põhimõtteks on kõigi
inimeste võrdõiguslikkus ja võrdväärsus. Kogu tegevus Frei-
net-koolis lähtub iga õpilase individuaalsetest vajadustest
ja võimetest. Õppeaasta tööplaani raamides toimub töö 1 - 2
nädalaste perioodidena, mille alguses võib õpilane ise seada
oma õppetööle eesmärgid, mis on vastavuses tema individuaalse
arengu tempoga. Lisaks teadmiste omandamisele kasvatatakse
õpilastes eneseväärikust ja selle alusel lugupidamist teiste
inimeste ja ümbritseva looduse vastu, kollektiivsustunnet,
vastutustunnet oma töö tulemuste ja käitumise suhtes ning
enesekriitikat.

Freinet-pedagoogid väidavad, et nende õpilased suudavad
alates 11. eluaastast aruteludes osaleda ja demokraatlikult
tegutseda, teha konstruktiivseid ettepanekuid, toimida kol-
lektiivi huvides, teha otsuseid oma tegevuseesmärkide suh-
tes, iseseisvalt teadmisi hankida ja oma tegevuse tulemusi
hinnata.

Õppetöö (sealhulgas matemaatika, emakeel ja loodustea-
dused) toimub individuaalselt ja konkreetsetele tähelepane-
kutele põhinedes, s.o. õppimine tegemise kaudu. Puuduvad
kõikidele ühised loenguvormis tunnid. Iga õpilane edeneb
oma rütmi kohaselt, lahendades oma teatud ajalõigule pla-
neeritud töö ülesandeid, mida õpetaja vastavalt vajadusele
juhendab.

Igal õpilasel on kooliga seoses mingi ülesanne, mille eest ta vastutab. Selle võib ta vabalt valida vastavalt oma huvile ühiselt väljapakutud võimaluste hulgast.

Õpperetked ja tutvumiskäigud on olulised sündmused. Nende tulemustest koostatakse albumid, mida võib kasutada õppematerjalina.

Aineõpikuid ei kasutata, selle asemel on terviklikud ülesandesarjad, algupärased teosed, spetsiaalsed Freinet-õppevahendid või õpetaja ja õpilaste poolt ise valmistatud materjalid.

Klassi tegevuse kohta peetakse päevikutaolist nn. "Elu raamatut", mis on suur ja värviline, kaunilt kujundatud selgitavate tekstidega, piltidega ja fotodega. Lapsevanemad võivad ühel kindlal nädalapäeval nendega tutvuda. Koostöö koduga on õppetöös oluliseks toeks.

Õpilastele ei panda hindeid. Hindamine toimub 1-2 nädalaste vahedega nii, et õpilane ise, rühma liikmed ja õpetaja annavad ülevaate tehtud tööst, hoolsusest, vastutustundest ja käitumisest. Kõik hinnangud märgitakse õpilase isiklikku tööplaani, mille ta koju viib ja kuhu ka vanemad oma tähelepanekud märgivad. Hinnang antakse astmeliselt: "hea", "keskmine", "rahuldav", "halb". Eesmärgiks on anda ülevaade õpilase edasijõudmisest ja aidata tal ausalt hinnata oma võimeid ja omadusi.

Freinet ei asetanud õpetaja tegevust teatud metoodilistesse raamidesse, vaid pidas oluliseks iga õpetaja isiklike veendumuste, võimete ja entusiasmi kohast tööd. Üksnes niisugune tegevus, mis ei lähtu lapse vajadustest, on väär. Kool peab olema eluga seotud.

Oluliseks peetakse luua selline õmbrus, korralikud töövahendid, töökorraldus, kavandamine, mis võimaldavad õpilastel end parimal viisil teostada. Õpetaja isiksus on teisejärgulise tähtsusega. Ideaali pole olemas, on igasuguste puudustega inimesi. Õpetaja osaks on õpilaste toetamine nende tegevuses. Ta aitab, mitte ei valva, ohuta, suunab ega karista. Õpetaja tegeleb üksikõpilaste või mõne grupiga, samal ajal kui ülejäänud on tegevuses.

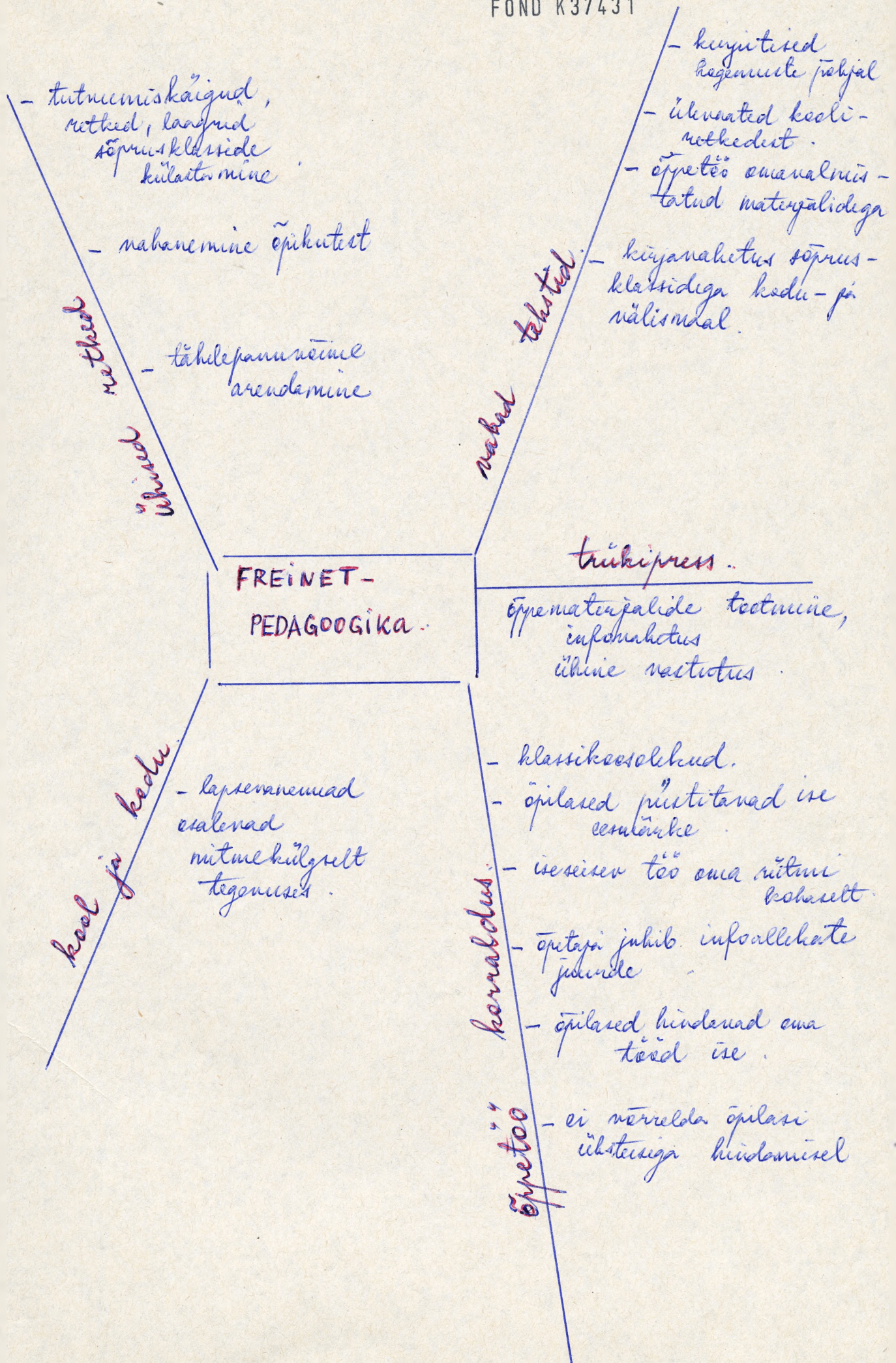
Õpilased valivad rühmatöö jaoks materjali ise. Õpetaja annab lähtekirjanduse loetelu ja abistab vajaduse korral. Klassides on lisaks teatmeteostele hulgaliselt õpikute näidiseksemplare ning ajalehtedest-ajakirjadest kogutud väljalõikeid ja katalooge tähestikulises järjekorras. Õppematerjali käsitletakse terviklikult ja sellest tehakse kokkuvõtte, mis avaldatakse klassilehes (ajakirjas). Näiteks ajaloos ei liiguta tingimata kronoloogilises järjekorras edasi, vaid käsitletakse korraga mingit konkreetset tervikut. Erinevaid klasse võib teatud teemaga töötamise ajaks ühendada.

Freinet-klassi isejuhtivate meetodite abil saab õppetööd diferentseerida, nii et kiiremini edasi jõudvad õpilased saaksid kogu aeg oma võimetele vastavaid ülesandeid. Näiteks kartoteegid sisaldavad ulatuslikku materjali emakeeles ja matemaatikas. Tulemusi võib kontrollida alles ülesannete lahendamise järel. Õpilane võistleb üksnes iseendaga, mitte klassikaaslastega. Paremusjärjestust ei tehta.

Kord ja süsteem on koolis vältimatud, need annavad lapsele turvalisusetunde ja kindluse selles, et temast hoolitakse. Lisaks kooli üldreeglitele vajatakse klassi oma juhi- seid ja reegleid. Need koostatakse üheskoos kohe kooliaasta alguses ja vajaduse korral täiendatakse.

Klassis on eraldatud nurk, mis on mõeldud vestluste jaoks. Hommikuti minnakse kõigepealt sinna ja jutustatakse, mis südamele. Õpilased avanevad ja vabanevad. Nii on kergem keskenduda koolitööle, olles jaganud oma rõõmu ja muret. Mõnikord vesteldakse üksnes õpetajaga nelja silma all.

Töötamist ilma õpetaja järelvaatamiseta peetakse ideaalseks vastutusekasvatuseks. See on usalduse- ja lugupidamiseavaldus õpilasele.

STEINER - KOOL

Esimene Steinerkool - Stuttgarti Freie Waldorfschule - rajati 1919.a. sügisel. Rudolf Steineri idee kohaselt pidi kooliuuendus lähtuma eelkõige inimese tervikarengu teadvustamisest, mitte riigi- või majanduselu kitsastest hetkevajadustest. Sel põhjusel rõhutas Steiner koolisüsteemi suhtelise sõltumatuse nõuet riigist ja majanduselust. Siit tuleb vabakooli mõiste. Kool, mis seab peaesmärgiks inimese vaba arengu, suudab lõpptulemusena ka kõige paremini riiklikku ja majanduslikku arengut toetada.

Hilisem praktika on Steineri põhimõtteid kinnitanud. Waldorf-kooli liikumine levis Euroopas suhteliselt kiiresti, kuid sai natsionaal-sotsialismi võimule tulles tugeva vastuolõõgi, kuna Gestapo tunnistas steinerpedagoogika põhimõtete sobimatust natsionaal-sotsialismi ideedega.

II maailmasõja järel algas Steiner-koolide leviku uus periood ja tänaseks on neid maailmas juba üle 500. Seda on hämmastavalt palju, kui arvestada ühelt poolt aktiivset ja passiivset vastuseisu ning teiselt poolt õpetajakoolituse ja -töö keerulisust. Olulisem, kui koolide arvuline hulk, on tõdemus, et Steineri poolt loodud pedagoogiline süsteem on muutunud aastakümnete jooksul üha aktuaalsemaks. Kui pedagoogika ja kool on üles ehitatud inimarengu tervikkäsitusele, siis see ei vanane, vaid ilmneb seda ajakohasemana, mida enam üldist traditsioonilise koolisüsteemi mahajäämusest tunnistatakse. Kui näiteks UNESCO tuntud raportis "Learning to be" tõdetakse lääne koolisüsteemi sündenevat kriisi, sealhulgas õpilaste lisanduvat rahulolematust, on põhjust üha rohkem tähelepanu pöörata üldsüsteemi kõrval kujunenud pedagoogika suunale, mis näib suutvat vastata nii õpilaste kui ka ühiskonna vajadustele.

Steinerkool on 12-aastane ühtluskool, mis koosneb algastmest (1-8 klass) ja ülaastmest (9-12 klass). Kooli juurde võib kuuluda 13. klass, kus valmistatakse ülikooli astumiseks ja 6-aastaste eelklass. Steinerkooli majandusliku külje eest vastutab juhtkond ja pedagoogilise külje eest õpetajate kolleegium. Steinerkooli õppeprogramm põhineb teadmisel, et iga inimene läbib oma seesmisel arengus perioodid, mis on olemuslikus vastavuses inimkonna ajaloo erinevate kultuuriperioodidega. Õppeprogramm on ülesehituselt kooskõlas lapse kujuneva eneseteadvusega ning toetab arengu erinevaid etappe. Õppeprogramm arvestab lapse aeglust arengut. Kooli tulev 7-aastane laps kogeb maailma veel väga elamuslikult, mittemõisteliselt ning õpib palju jäljendamise abil. Teadmiste aluseks on elamused, mis on tundesfääri puudutanud ja selle kaudu tegutsemistahte äratanud.

Teoreetilise materjali osakaal hakkab kasvama alles 4. klassist.

Steinerpedagoogika kasutab ühe vahendina kunstilist tegevust. Õppeprogrammi kuulub maalimine, joonistamine, muusika, plastika, näitekunst, käsitöö, häälekujundus, arhitektuur ja liikumiskunstid. Kunstiained ei ole steinerkoolis siiski ainsaks viisiks kunstile ja loovusele lähenemisel, vaid kunstipärasus iseloomustab kogu õppetegevust. Steiner-

koolis ei tähenda õppimine võimalikult suure teadmistehulga poole pürgimist, vaid vaba loova protsessi sündi. Kunstiline lähenemisviis tasandab infoühiskonna poolt tekitatavaid pingeid, aitab arvestada tervikinimest. Teadmiseni jõutakse tunde ja tahte poolt elavdatud mõtlemise kaudu. Klassiõpetaja õpetab kahe kuni viie nädala pikkuste tsüklitena nn. peaaaineid (emakeel, matemaatika, ajalugu, loodusteadused jne.) iga päev kaks esimest tundi. Õpetaja valmistab õppematerjali tsükli jaoks ette elamuslikult jutustavas vormis. Valmis õpikuid ei kasutata. Tsükli olulisem materjal kantakse selgelt arusaadavas vormis vastava õppeaine vihikusse, mis täidab samaaegselt ka õpiku otstarvet. Tekste elavdatakse värvivate joonistuste abil. Tsükliõpetus annab võimaluse materjali sügavamalt käsitleda. Ühe õppeaine tsükli vaheline paus laseb eelmise tsükli materjalil küpseda järgmise tsükli tarvis.

Klassiõpetaja õpetab klassi 8 esimest aastat. Nii õpib ta oma klassi põhjalikult tundma. Algklassides õpetab ta suuremat osa õppeaineid ise, vanemates klassides lisanduvad aineõpetajad. Peaaaine tunde annab alati klassiõpetaja. Ta valib õppematerjali vastavalt klassi arengustaadiumile, järjestab sobivad tsüklid ja integreerib õppeained.

Selleks, et sotsiaalne areng toimuks tervel alusel, ei soosita steinerkoolis õpilaste omavahelist võistlust. Kellelgi pole vaja olla parem, kui teised, ega ka mitte tingimata teistega samal tasemel. Kõige tähtsam on õppida tundma oma eeldusi ja võistleva iseendaga. Erinevad inimesed tegutsevad üheskoos, õpivad omavahel toime tulema, üksteisest luugu pidama.

Steinerkooli tunnistusel ei ole hindeid. Õpilane saab ise loomustava hinnangu, mis ei ole hindamine, vaid pigem kirjeldus sellest, missugust arenguperioodi õpilane parajasti läbib. Hinnangus kirjeldatakse võimalikult mitmekülgsest õpilase isiksust ja edenemist koolitöös. Hinnangu mõte on aidata õpilast oma eeldusi tundma õppida ja teda tööle innustada.

Kolmel esimesel kooliaastal antakse see õpilase vanematele, alates neljandast klassist saab õpilane hinnangu isiklikult. Võrdlev tunnistus lisatakse vajadusel lõputunnistusele. Ülaastme klassides saabub iseseisvumise aeg. Erinevad laagrid ja praktikumid tutvustavad noortele ühiskonda. Kunstiajaloo programmis on ka kultuurimatk välismaale.

Iga 12. klassi õpilane valmistab vabal valikul lõputöö, mis koosneb teoreetilisest ja praktilisest osast. Terve klass koos valmistab lõputööna ette ulatusliku näidendi.

Steiner-kool vaatleb õpilast tema arengus. Missugust kasvuetappi ta parajasti läbib? Missuguseid impulsse ta sel perioodil vajab? Mille suhtes on ta vastuvõtlik? Kuidas on vastaval arenguetaapil võimalik hilisemale alust panna?

Õppeaine ainus ülesanne ei ole teadmiste andmine. Iga õppeaine on samuti ja eelkõige arenguimpulss. "Õigel ajal ja õigel viisil" on Steiner-kooli õppeprogrammi tunnus-

lause. Steinerkooli põhimõtete kohaselt vastavad õpilased hilisemas elus seda rohkem ühiskonna nõudmistele, mida ettevalmistatuna ja terviklikuna inimesena nad sellesse ühiskonda tulevad.

Mille järgi teatakse, millal on õige aeg? Sellele küsimusele keskendub Steiner-kooli kogu õppetöö ja uuringuline tegevus. Aluseks on antroposoofilise vaimuteaduse käsitus inimese tervikarengust. Areng on muundumisprotsess. Eelnevas perioodis sisalduv liitub hilisemaga, kuid ilmneb teistsugustes vormides. Seetõttu peab iga periood sisaldama talle iseloomulikku, muidu pole seda, mis võiks muunduda, s.t. puudub loogiline areng. Arengu asemel tekib tühikäik.

Isetegemine, praktiline ja kunstiline tegevus läbib kogu koolielu. Õpilased ei istu nina õpikus, vaid töötavad töövihikutega. Raamatuid kasutatakse üksnes lugemismaterjalina. Nii ei tulva õpetus väljastpoolt, vaid "kasvab seestpoolt väljapoole". Selliselt liitub õpilaste kogu aktiivsus õppeprotsessiga.

Kunstilised harjutused kujundavad isiksuse terviklikust. Areneb keskendunud tegutsemisvõime ja visadus - kunstiliste vahendite valitsemine pole sugugi lihtne. Tunde-elule mõjuvad kunstilised harjutused tasakaalustavalt. Lapses kujuneb kunstitaju, mis on aluseks täiskasvanuea hindamisvõimele. Kujutlusvõime, mille abil laps erinevaid elukvaliteete läbi elab, loob aluse täiskasvanuea mõistete-süsteemile.

- 1.-2. kl. (7-9 a.) laps elab täielikult fantaasia ja liikumise maailmas. Tähed ja numbrid sünnivad muinasjutupiltide läbi. Muinasjututegelased suudavad hästi ka matemaatikat õpetada. Lugema õpitakse alles II klassis, kuna pole mõtet arenguprotsessist ette kiirustada.
3. kl. (9-10 a.) vabaneb muinasjutukujundeist ja siseneb uude tegelikkusesse. Umbritsev maailm on keeruline ja isegi kohutav. See tuleb seesiselt vastuvõetavaks muuta. "Maailmavallutaja" matk algab lihtsate tegevustega tutvumisest. See, kes oskab maja ehitada, seisab juba kindlalt omadel jalgadel.
4. kl. (10-11 a.) läheb õpetustega tutvuma. Konkreetsetes tegelikkuses kohtab ta kõigepealt inimesele kõige lähedasemat loodusriiki - loomariiki. Ajalukku ja maateaduse avarasse maailma sisenetakse kodupaiga väravast.
5. kl. (11-12 a.) on algastme "täisiga". Mõõdunud õppeaastad on kujundanud väikeseid spetsialiste, kes kunstilise tunnetusele toetuva usaldusväärse hindamisvõime abil maailma vaatlevad. Selle abil süvenetakse kaugesse ajalukku ja uuritakse, kuidas inimene erinevates paikkondades elanud on.
6. kl. (12-13 a.) mineraloogia, füüsika, geomeetria sirkli ja joonlaua täpsusega. Õpilane on valmis tegelema looduse elutu osaga ja abstrahheerima.
- 7.-8. kl. (13-15 a.) murdeealine siirdub tundmatuid maid

avastama ja ühiskonna seaduspärasustega tutvuma.
Põhjus - tagajärg - seosed kujunevad konkreetsete
tõsiasiade najal.

ÜLA-ASTE

- 9.-12.kl. (15-19 a.) Maailma tundma õpitakse uurides ja vestel-
telde-analüüsides, lähtudes paljudest erinevatest
vaatenurkadest. Mitte lihtsalt: nii on, vaid: nii
on tekkinud ja arenenud, võib seletada nii, aga ka
näiteks nii, võib vaadelda sellest seisukohast,
aga ka teisiti ... Mõttele ise!
Ümbritseva ühiskonna praktilise tööeluga saadakse
konkreetne suhe põllumajanduslikes, tööstuslikes
jne. praktikalaagrites.
Kool lõpeb küpsustööga: 12. kooliaasta jooksul soo-
ritatakse ulatuslik iseseisev lõputöö vabalt vali-
tud teemal teaduse, kunsti või praktilisel alal.

Austraalia

KAP

4.2.3.2. Strateegilise planeerimise protsess Austraalia koolides.

4.2.3.2.1. Põhiprintsiibid.

- + Kõik koolid viivad läbi strateegilise planeerimise protsessi, mille nimetaks on "Kooliarendusplaan" (KAP), kahe aasta jooksul ja seejärel iga kolme aasta jooksul ühise analüüsi järel.
- + See toimub kõigi kooliinimeste ühistööna:
 - kooli personal;
 - kooli juhtkond;
 - kohalik omavalitsus;
 - haridusministeerium (kavandab KAP-i üldpoliitika).
- + Igal aastal toimub KAP-i uuendamine, et läbi käia lühiajalised planeerimisküsimused ja eelarved.
- + Iga 3 aasta tagant toimub kooli ühishindamine ja planeeritakse KAP-i uuendamine.
- + KAP on koolile lähtefilosoofia ja tööplaan, kuni plaani järgmiseks tsükliks muudetakse.
- + KAP järgib esmalt riigi ja omavalitsuse huve.
- + Koolidirektoril lasub plaani täitmise üldvastutus.

4.2.3.2.2. KAP kooli tasandil.

- + Luua juhtimiskomitee, juhatamaks kogu seda protsessi. Koosneb 4 - 8 inimesest, esindades kooliinimeste erinevaid huvigruppe. Selle rühma tööd juhivad direktor.
- + Hädavajalik on konsultandi abi.
- + Juhtimiskomitee käivitab selle haridusprogrammi - ajalehed, raadio, kohtumised jne. Kõigile antakse teavet KAP-i loomisest.
- + Koosolekud KAP-i teemade, kõigi huvigruppidega.
- + KAP võetakse vastu kõigi kooliinimeste juuresolekul ja allkirjastatakse kõigi esindajate poolt.

4.2.3.2.3. Planeerimine.

- + Juhtkomitee moodustamine.
- + Kohtumised personaliga.
- + Kohtumised teiste kooliinimeste gruppidega.
- + Töötatakse välja KAP.
- + Juhtkomitee töötab välja KAP-i täitmise plaanid.
- + Juhtkomitee töötab välja iga-aastased ülevaatuste kavad.
- + Pärast 2,5 aasta möödumist moodustatakse kõikide kooliinimeste ühisülevaatuse brigaad.
- + Viiakse läbi ülevaatus ja moodustatakse järgmiseks kolmeks aastaks uus KAP.

4.2.3.2.4. KAP-i struktuur.

Dokumendi preambulas täpsustatakse kooli andmed, antakse ülevaade koolist. Selgitatakse ka seda, kuidas jõuti KAP-ini ning mis on selle eesmärk. Seilele järgneb:

- + LÄHTEALUS - see on kooli eesmärk:
lühike väitlause, mis toob välja kooli olemuse; see pole moto;
- + VÄÄRTUSED JA TÕEKSPIDAMISED:
umbes 8 - 12 lauset tõekspidamiste ja väärtuste kohta, milles kooli inimesed on hariduse suhtes nende koolis kokku leppinud;
- + EESMÄRGID:
väited, mida loodetakse tulevikus saavutada, mille poole kool püüdleb, kuid kunagi nendeni ei jõua;
need on väärtused ja tõekspidamised ümberpanduna töövormi;
koolil ei peaks olema üle 8 - 10 eesmärgi;
- + ÜLESANDED:
nende kaudu püütakse saavutada eesmärgi;
iga eesmärk võib sisaldada mitut ülesannet;
ülesanded on tätmisplaani aluseks;
- + STRATEEGIA:
kuidas täita ülesandeid:
selleks võib olla ajapiir selle kohta, mida ja millal tuleb teha pärast KAP-i valmimist;
selles etapis ei saa olla väga üksikasjalik, sest spetsiaalsed tegevusrühmad peavad välja töötama, kuidas ja millal töötavad erinevad aspektid.

KAP-i lõppvariandi vastuvõtmise puhul lisatakse sellele kuupäev ning alla kirjutavad kõigi kooliinimeste esindajad, kinnitades selle sisuga nõusolekut.

Oluline on veel, et kogu KAP-i pikkus on 9 - 10 lehekülge.

K37431 LISA2

TABASALU KESKKOOLI
ARENGUPLAAN 1994 - 1998

Kooli eesmärgid: Areneda integreeritud gümnaasiumiks, mis annaks tema lõpetajale akadeemilise hariduse õpingute jätkamiseks ja/või eluks toimetuleku oskused. Eesmärkide täitmiseks peame looma koolis mikroklüma, mis soodustaks häid õppetöö tulemusi ja pakuks õpilastele võimaluse saavutada neid kõrgeid eesmärke, ootusi ja lootusi kui ta astus meie kooli.

ÕPPEKAVA:

1. Õppekava koostamine gümnaasiumiastme jaoks arvestades riiklikku õppeplaani
2. Õppekava koostamine põhikooli astme jaoks arvestades riikliku õppeplaani
3. Õppekavade originaalid vaba- ja valikõppeaines majandusõpe, poiste kodundus, soome keel jm.
4. Tugiõppe-, vaba- ja kutseklass, mõttearendus ja õppekavade koostamine
5. Õppekavast lähtuvate standardtestide koostamine õpilaste teadmiste kontrollimiseks

ÕPPETÖÖ KORRALDUS:

1. Eesmärkide määramine integreeritud gümnaasiumi astmetele
2. Põhikooli alg- ja keskastme eesmärkide määramine
3. Õppetunnid efektiivsemaks - uued võtted ja meetodid suunatud aktiivsele õppimisele
4. Luua turvaline mikroklüma õpilastele, esteetiliselt kaunid ja puhtad kooli ruumid
5. Tasakaalustatud õpilaskeskne tunniplaan

ÕPETAJA KUTSE:

1. Respekt kolleegide töö suhtes. Kollegiaalsus
2. Kutsesaladuste hoidmine, loobuda õpilaste jagamisest "headeks" ja "halbadeks"
3. Punktuaalsus ja korrektsus kutsetöös
4. Võrdsed võimalused ja kohustused enesetäiendamisel kutsetöös
5. Õpilaste huvidega arvestamine õppe- ja kasvatustöös.
Eakohase eripärade arvestamine

PERSONALI KOOLITUS:

1. Efektivne kaadri, reserv (asendusõpetaja, logopeed, psühholoog)
2. Gruppitöö oskused ja vilumused ainetöörühmades, kasvatustöörühmades
3. Positiivse visiooni kujundamine kooli uuenduste suhtes
4. Õppida kasutama inimressurssi, õppida üksteise kogemustest
5. Kooli kui valla kultuurikeskuse mõtte edasiarendamine, soodsate hoiakute kujundamine lastevanemate hulgas

K37431 LISA3

MIS SOODUSTAB KOOLI
UUENDUST

1. Mida enam on kaasalõõjaid seda parem
2. Kooliuuendus peab saama alguse hetkeseisu hindamisest
3. Kogu kool on uuendusprotsessiga haaratud
4. Kooliuuenduseks tuleb varuda piisavalt aega
5. Kooliuuendust tuleb teostada väikeste sammudega
6. Kooliuuendusel peab olema kooli juhtkonna toetus
7. Kooliuuenduses võib osutada vajalikuks abi väljaspoolt - kooli konsultant
8. Kooliuuendust tuleb teostada kasutades erinevaid meetodeid

AJA JA MUUDATUSTE VAHELINE SÕLTUVUS

MUUDATUSED

Raske

Kogu koolielu

- kooli kultuur
- mikrokliima
- koolistress

Tegevused

- probleemide lahendamine
- otsuste vastuvõtmine
- koolitöö hinnangud
- ühine koolitöö planeerimine

Hoiakud

- suhtumine töökaaslastesse
- suhtumine koostöösse jne.

Teadmised

- käitumine
- arusaamine
- inimressurss
- tööjuhendid

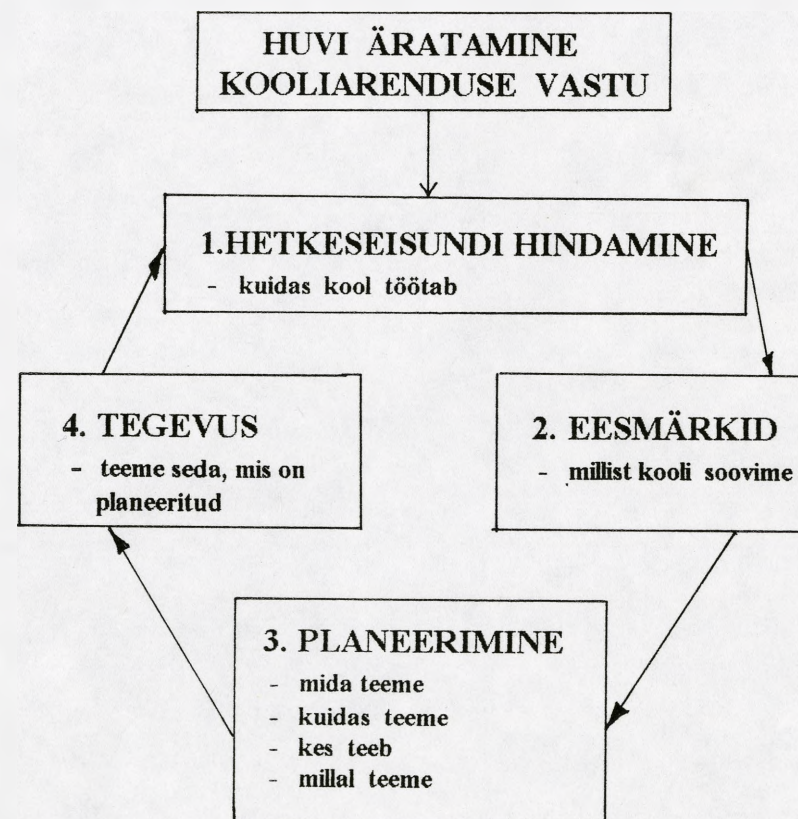
Lihtne

lühike

pikk

AEG

KOOLIARENDUSPROTSESS

HEA MUUTUSEJUHTIJA ISELOOMUSTUS

Valerie Stewart (1983), briti psühholoog ja ärikonsultant koostas järgmise nimekirja omadustest, mis on iseloomulikud juhtidele, kes oskavad muutusi edukalt ellu viia:

1. Nad teavad täpselt, mida tahavad saavutada.
2. Nad oskavad siduda soove praktilise tegutsemisega.
3. Nad oskavad soovitud muutusi näha mitte ainult enda, vaid ka teiste seisukohast.
4. Nad ei pelga ennast löögi alla seada.
5. Nad ei austa traditsioone, kuid austavad kogemusi.
6. Nad planeerivad paindlikult; kindla lõppeesmärgi saavutamiseks võivad nad kasutada erinevaid vahendeid.
7. Ajutised raskused ei kohuta neid.
8. Nad panevad olukorra tööle enda kasuks.
9. Nad oskavad muutusi selgelt seletada.
10. Nad haaravad personali kaasa muutuste sisseviimise protsessi ja kaitsevad nende turvalisust.
11. Nad ei kuhja asju üksteise otsa, vaid ootavad assimileerumist.
12. Nad oskavad esitada muutust mõistusliku lahendusena.
13. Nad teevad muutuse tasuvaks igale töötajale eraldi, kui see on vähegi võimalik.
14. Nad jagavad võimaliku lõpptulemuse kohta nii palju informatsiooni, kui võimalik.
15. Nad näitavad, et muutused on "äriiga seotud".
16. Nad on ennegi muutusi edukalt sisse viinud.